

УДК 611.314+616-074

©В. В. Черняк¹, П. А. Гасюк², О. А. Писаренко¹, А. Г. Нікіфоров³ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава¹ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського»²Полтавське обласне бюро судово-медичної експертизи³

Використання одонтогліфічних ознак різних груп зубів для клінічної та судової стоматології

Резюме. На даний час існують та використовуються різні стоматологічні методики для проведення судово-медичних експертиз, але не вистачає більш чітких схем та алгоритмів проведення ідентифікаційних заходів з використанням судово-одонтологічних досліджень. Сучасний рівень стоматології дає можливість вивчати подальшу інтеграцію методів дослідження з використанням морфометричних, радіовізіографічних показників та їх математичного аналізу для отримання результатів експертиз. Отримані дані одонтологічного та одонтогліфічного дослідження актуальні для проведення судової експертизи невідомих осіб і в подальшому можуть бути використані для створення алгоритмів проведення досліджень за одонтологічним статусом.

Ключові слова: судово-медична експертиза, судово-одонтологічні дослідження, морфометричні показники, радіовізіографічні показники.

В. В. Черняк¹, П. А. Гасюк², А. А. Писаренко¹, А. Г. Никифоров³ВГУЗ України «Украинская медицинская стоматологическая академия»,
г. Полтава¹ГБУЗ «Тернопольский государственный медицинский университет
имени И. Я. Горбачевского»²Полтавское областное бюро судебно-медицинской экспертизы³

Использование одонтоглифических признаков различных групп зубов для клинической и судебной стоматологии

Резюме. На сегодняшний день существуют и используются различные стоматологические методики для проведения судебно-медицинских экспертиз, но не хватает более чётких схем и алгоритмов проведения идентификационных мероприятий с использованием судебно-одонтологических исследований. Современный уровень стоматологии даёт возможность изучения дальнейшей интеграции методов исследования с использованием морфометрических, радиовизиографических показателей и их математического анализа для получения результатов экспертиз. Полученные данные одонтологического и одонтоглифического исследования актуальны для проведения судебной экспертизы неопознанных и в дальнейшем могут быть использованы для создания алгоритмов проведения исследований по одонтологическому статусу.

Ключевые слова: судебно-медицинская экспертиза, судебно-одонтологические исследования, морфометрические показатели, радиовизиографические показатели.

V. V. Chernyak¹, P. A. Hasiuk², O. A. Pysarenko¹, A. H. Nikiforov³

HSEI of Ukraine «Ukrainian Medical Stomatological Academy», Poltava¹

SHEI «Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky»²

Poltava Regional Forensic-Medical Expertise Office³

Using odontohlificial signs of different groups of teeth for clinical and forensic dentistry

Summary. Use different techniques for dental forensic-medical expertises examinations, but lacks a clear schemes and algorithms of identification activities with the use of forensic odontology research. The current level of dentistry makes it possible to study further integration methods study using morphometric, radioviziografical indicators and mathematical analysis to the results of examinations. The data odontology and odontohlificial research relevant to forensic expertise of unknown people and can later be used to create algorithms research for odontology status.

Key words: forensic-medical expertise, forensic odontology research, morphometric indices, radioviziografic indicators.

Вступ. Про тісний зв'язок стоматології із судовою медициною вказують як використання загальних судово-медичних знань, так і судово-медичний підхід до вирішення ряду питань [4]. При проведенні судово-медичних експертиз внаслідок стихійного лиха, техногенних катастроф тощо використовують як наукові надбання, так і деякі методи дослідження різних стоматологічних спеціальностей – терапевтичної, хірургічної, ортопедичної стоматології щодо об'єктів стоматологічного походження [2, 5]. Доцільним, на нашу думку, залишається використання даних одонтологічного та одонтогліфічного досліджень для розширення експертних даних при проведенні судово-медичної ідентифікації особи за стоматологічним статусом, а також врахування їх при проведенні різноманітних стоматологічних втручань, особливо в клініці терапевтичної та ортопедичної стоматології [1, 3]. Нині існують та використовують різні стоматологічні методи для проведення судово-медичних експертиз, але не вистачає більш чітких схем та алгоритмів проведення ідентифікаційних заходів з використанням судово-одонтологічних досліджень [6]. Іноді недостатньо, і не завжди в повному обсязі використовують стоматологічний, а точніше одонтологічний статус. Отже, більш чіткіші програми даних клінічних досліджень та експертиз допомогли б зменшити число невпізнаних тіл.

Дана проблема надзвичайно актуальна і сьогодні, коли почастишали військові конфлікти, теракти, стихійні лиха.

Метою дослідження стало розробити клініко-експертні алгоритми та схеми одонтологічних досліджень та використання їх, а також даних одонтогліфічного та радіовізіографічних досліджень в клінічній та судовій стоматології.

Матеріали і методи. На нашу думку, запропоновані дані при проведенні судово-медичної експертизи з урахуванням ідентифікаційних ознак зубів, заслуговують особливої уваги, а також залишаються актуальними при встановленні расової приналежності особи за стоматологічним статусом. При проведенні судово-медичної експертизи трупів невідомих осіб, скелетованих, ексгумованих та безвісти пропавших осіб, ми запропонували дані одонтологічного та одонтогліфічного дослідження, які доцільно використовувати судово-медичним експертам при складанні «упізнавальної карти». Так само, на стоматологічному прийомі, вважаємо за доцільне в амбулаторній карті зазначати одонтологічні та одонтогліфічні особливості пацієнтів, особливо в тих випадках, де не має даних радіовізіографічних методів дослідження. Одонтологічні ознаки дають змогу отримати більш повну та розширену картину проведеної експертизи. Сучасний рівень стоматології дає

можливість вивчення подальшої інтеграції вказаних методів дослідження з використанням морфометричних, радіовізіографічних показників та їх математичного аналізу для отримання результатів експертиз.

Унаслідок того, що зуби зберігаються протягом тривалого часу, незважаючи на вплив навколишнього середовища, вони є прекрасним матеріалом для проведення експертиз.

Результати досліджень та їх обговорення.

Усі запропоновані методи дослідження можна поділити на 2 етапи: вивчення одонтологічних даних кожної групи зубів, зокрема так званих ключових зубів, як найстабільніших, тобто ікол та великих кутніх зубів (молярів); на другому етапі – встановлення індивідуального одонтогліфічного малюнка малих та великих кутніх та зіставлення отриманих даних з урахуванням ознак моляризації та інцизивації, що надасть можливість з'ясувати етнічні особливості.

Одонтологічні показники окремих класів зубів, у тому числі ікол, визначаються особливостями їх індивідуального одонтогліфічного малюнка коронки, а також взаємовідношенням різних їх антропологічних варіантів до сусідніх класів зубів.

Завдяки одонтологічному та одонтогліфічному дослідженням можна визначити одонтогліфічний малюнок (X-плюс чи Y) та кількості горбиків. При цьому необхідно враховувати у кожному випадку ступінь вираження інцизивації (на центральних різцях за такими одонтологічними ознаками, як їх форма вестибулярної поверхні, наявність лопато-подібності). Крім того, ознаки моляризації: на іклах та інших групах зубів за наявністю (X-плюс або Y-малюнка коронок перших великих кутніх зубів, а також кількості в них горбиків або додаткового горбика Карабеллі та Карабеллі де Йонге. Одонтогліфічне вивчення всіх груп зубів доцільно проводити з урахуванням рекомендацій (А. Guinetta, 1999 та Р. Hershkovitz, 1990), відображених у класифікації А. А. Зубова, (1974) рельєфу жувальної та апроксимальної поверхонь, а також згідно з науковими розробками А. П. Гасюка та П. М. Скрипнікова, 2001, В. В. Черняк, 2009.

Таким чином, модифіковані нами антропологічні чотири варіанти ікол (за П. А. Гасюком, 2005) визначалися наступними одонтологічними показниками: перший антропо-

логічний варіант ікол характеризувався плоским або незначним пологим підвищенням, котре слабо виражене на загальному фоні лінгвальної поверхні. Другий антропологічний варіант ікол проявлявся чітко вираженим напівкруглим або овальною формою підвищенням емалі в ділянці лінгвального горбика. Третій антропологічний варіант ікол визначався наявністю чітко відокремленого горбика, що має власну вершину з лінгвальної поверхні, яка не досягає рівня ріжучої частини основного горбика. Четвертий антропологічний варіант характеризувався тим, що вершина лінгвального горбика знаходилась на одному рівні з ріжучим краєм. Крім визначення ступеня вираження лінгвального горбика по відношенню до основного, ми враховували в іклах форму вестибулярної поверхні: прямокутна, овальна та трикутна. Група премолярів виражених ознак інцизивації або моляризації, на нашу думку, не має тому, що даний клас зубів знаходиться на межі поля інцизивації та моляризації, тому класспецифічних ознак немає завдяки накладанню одних ознак на інші.

Також ми проводили детальне вивчення групи молярів. Одонтологічні ознаки великих кутніх зубів зіставляли з одонтологічними ознаками інших класів зубів як верхньої, так і нижньої щелеп згідно з існуючими одонтологічними ознаками в групі різців, ікол, премолярів та молярів. Одонтологічні ознаки, а саме: прояв стилоїдних структур (морфогенетичне поле інцизивації) у молярах, крім появи горбика Карабеллі, супроводжується в деяких випадках наявністю на вестибулярній поверхні молярів верхньої щелепи – екзостилія. Так, у різцях вплив поля інцизивації в наших спостереженнях спостерігався наявністю трикутної або овоїдної форми, наявністю стилоїдних горбиків (екзостилів) на центральних та латеральних різцях в іклах різним ступенем розвитку лінгвального горбика, у групі бічних зубів, особливо у великих кутніх зубах – наявністю екзостилія, горбика Карабеллі та Карабеллі де Йонге. Прояви ознак інцизивації, значною мірою в наших дослідженнях, проявлялися на нижній щелепі. Вплив одонтологічних ознак великих кутніх зубів (моляризація), характеризуються перш за все наявністю в молярах п'яти горбиків, наявністю + -малюнка, чи Y-малюнка; великою кількістю горбиків (5,4), наявністю α -, β -

γ-ямок. До ознак моляризації належать додаткові та дублюючі борозни. Всі вищеперераховані одонтологічні ознаки визначалися в проведених нами дослідженнях та мали різний ступінь прояву, а також були більш характерними для верхньої щелепи, а також мали різний ступінь прояву.

Як показують результати наших досліджень, Υ-малюнок характеризується наявністю дистального гребеня тригону, що з'єднує діаконус та епіконус, та мав різний ступінь вираження, що визначалось одонтогліфічно як близьким та віддаленим розташуванням ямок (α-, β-). Встановлено, що шестигорбиковий моляр на нашому матеріалі не зустрічався, проте п'ятигорбиковий моляр частіше був

при Υ-одонтогліфічному малюнку, ніж при + -малюнку.

Висновки. Враховуючи вищенаведене, ми запропонували метод використання індивідуального одонтологічного статусу при проведенні судово-медичних експертиз. Також врахування рельєфу різних груп зубів, зокрема контактних чи жувальних для відновлення не лише анатомічної форми, але й з метою максимального збереження естетичних аспектів у клінічній стоматології. Отримані дані одонтологічного та одонтогліфічного дослідження актуальні для проведення судової експертизи невідомих осіб і в подальшому можуть бути використані для створення алгоритмів проведення досліджень за одонтологічним статусом.

Список літератури

1. Гасюк А. П. Атлас одонтогліфіки людини / А. П. Гасюк, П. М. Скрипников. — Полтава, 2001. — 87 с.
2. Горбунова И. Л. Клиническая анатомия зубов / Горбунова И. Л. — М.: Медкнига, 2006 — 175 с.
3. Зубов А. А. Эволюция и географическая изменчивость физического типа человека / Зубов А. А. — М.: Наука, 1999. — 98 с.
4. Михайличенко Б. В. Судова стоматологія / Б. В. Михайличенко. — Київ: «МП Леся», 2004. — 351 с.
5. Пашинян Г. А. Идентификация личности по комплексному исследованию особенностей строения зубов и зубных рядов / Г. А. Пашинян // Судебно-медицинская экспертиза : научно-практический журнал. — 2005. — Т. 48, № 5. — С. 26 — 29.
6. Черняк В. В. Особливості судово-медичної експертизи за індивідуальним одонтологічним статусом / В. В. Черняк, О. А. Сіренко, П. А. Гасюк. — Полтава, 2011. — 114 с.

Отримано 07.04.14